תורה אור

כרבי יוסי דאמר נשים סומכות רשות דאי לא תימא הכי "אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מיחו בה" מי איכא למ"ד רגל לאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא! אלא קסבר רשות הכא נמי רשות. אלא האי תנא היא דתניא *המוצא תפילין מכניסן זוג זוג אחד האיש ואחד האשה אחד חדשות ואחד ישנות דברי ר"מ ר' יהודה אוסר בחדשות ומתיר בישנות. ע"כ לא פליגי אלא בחדשות וישנות אבל באשה לא פליגי, שמע מינה מצות עשה שלא הזמן גרמא הוא וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא נשים חייבות. ודילמא סבר לה כר' יוסי דאמר נשים סומכות רשות? לא ס"ד דלא רבי מאיר סבר לה כרבי יוסי ולא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי. לא רבי מאיר סבר לה כרבי יוסי *דתנן אאין מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין *וסתם מתני' רבי מאיר ולא ר' יהודה סבר לה כר' יוסי *דתניא "דבר אל בני ישראל וסמך" *בבני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות רבי יוסי ור"ש אומרים נשים סומכות רשות *וסתם סיפרא מני, (א) ר' יהודה. א"ר אלעזר גהמוצא תכלת בשוק: לשונות פסולות חוטין כשרין, מאי שנא לשונות דאמר אדעתא דגלימא צבעינהו, חוטין נמי נימא אדעתא דגלימא טוינהו? דבשזורים, שזורים נמי נימא אדעתא דשיפתא דגלימא עייפינהו? במופסקין דכולי האי ודאי לא טרחי אינשי, אמר רבא וכי אדם טורח לעשות קמיע כמין תפילין דתנן במה דברים אמורים בישנות אבל בחדשות פטור א"ר זירא לאהבה בריה פוק תני להו המוצא תכלת בשוק: לשונות פסולין, חוטין מופסקין כשירין לפי שאין אדם טורח אמר רבא ומשום דתני לה לאהבה בריה דרבי זירא *כיפי תלאלה והתנן במה דברים אמורים בישנות אבל בחדשות פטור אלא אמר רבא טרח ולא טרח תנאי היא דתניא המוצא תפילין מכניסן זוג זוג אחד האיש ואחד האשה אחד

ויקרא א

דר' יוסי. לקמן: **נשים סומכות רשות.** ואע"ג דכתיב (ויקרא א) "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם" וסמך ליה "וסמך ידו" - בני ישראל סומכים ולא בנות ישראל סומכות: **אוסר בחדשות.** לחלל עליהן שבת דילמא קמיע בעלמא נינהו: **נשים סומכות רשות.** דאין כאן בל תוסיף, ומשום איסורא נמי ליכא דקסבר תכשיט נינהו: **אין מעכבין.** אין ב"ד מוזהרין למונען מלתקוע ביום טוב של ר"ה דבעו לחנוכינהו במצות: **הא נשים מעכבין.** אע"ג דלאו חלול י"ט הוא כדתנא דבי שמואל (ר"ה דף כט:) "אלא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה" מיהו נראות כמוסיפות: **סתם סיפרא.** תורת כהנים: **לשונות.** למר סרוק ולבוע: **פסולות.** שמא לא צבע לשם ציצית, ואין עשיה לשמן בעינן: **דגלימא** (ב)(**טוואינהו**). לארוג מהן טלית ולא לעשות מהן ציצית: **טוינהו.** טוואם: **בשזורים.** שאין דרך לארגם: **דשיפתא דגלימא.** שכן דרך להסך שזורים בשפתו שהוא גדיל ונקרא בלע"ז לימוש"ש והחוטים נקראים אורי"ל: **במופסקין דכולי האי לא טרח.** לחזור ולקשרם ולהסך אותן: **וכי אדם טורח לעשות קמיע כמין תפילין.** ואפ"ה חיישינן לה במתני' דקתני חדשות פטור דילמא קמיע נינהו ולא מחללין שבתא עלייהו: **פוק תני להו.** להנך רבנן דבי מדרשא דקשי להו בדר' אלעזר לא ושנה להם שיש בידי ברייתא דמסייע ליה ומפרשת טעמא בהדיא לפי שאין אדם טורח: **כיפי.** מרגליות ל"א נזמים וכן עיקר: אחד

עביד יומא טבא" והלא מפסיד כל הברכות של כל המצות וק' ברכות בכל יום, ולא חשיב ברכה לבטלה כיון שמברך על המצוה שעושה, אע"פ שפטור ומיהו אין ראיה מסומא לאשה, דסומא מיחייב מדרבנן ומ"מ היה שמח רב יוסף משום דמדאורייתא לא מיפקד, ועביד למוכח קלא בערבי פסחים (דף קטז:) דקאמר סומא פטור מלומר אגדתא ופריך מרב יוסף ומרב ששת שהיו אומרים הגדה ומוציאין בני ביתם? ומשני דקסבר מצה בזמן הזה דרבנן, משמע דמיחייבי מדרבנן ולכך היו יכולים להוציא אחרים, ומיהו יש לדחות, דאפי' רשות יכול להוציא בר חיובא דרבנן כמו קטן דמברך לאביו בפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) ועולה למנין ז' *ומוציא אחרים מידי מגילה לר' יהודה כדאמר במסכת מגילה (דף יט:) אבל יש לדקדק בפרק הקורא מעומד (מגילה דף כד.) "ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע" משמע הא ראה, אע"ג דהשתא נסתמא, פורס על שמע אע"ג דלר' יהודה סומא פטור מכל המצות, אלא ודאי מיחייב מדרבנן ויכול לומר קדשנו במצותיו וצונו כיון דמחייב מדרבנן כדאמרי' בפ' במה מדליקין (שבת דף כג.) היכן צונו מלא תסור, אבל אשה דאינה מיחויבת אפי' מדרבנן במצות עשה שהזמן גרמא כדמוכח בהדיא בפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) גבי נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה ובריש סוכה (דף ב:) גבי הילני המלכה היכי מצי למימר וצונו? אין לתמוה דסומא חייב מדרבנן ואשה פטורה לגמרי דהחמירו חכמים בסומא משום דהוי ממין בר חיובא ועוד שלא יראה כעו"ג אם היה פטור מכל המצות אבל לאשה כי פטורה נמי לגמרי ממצות עשה שהזמן גרמא אכתי מחויבת בכל שאר מצות ומ"מ שהאשה עולה למנין ז' ומברכת קריאת התורה אע"ג דפטורה מתלמוד תורה כדאמר בפ"ק דקדושין (דף כט:) ובריש בכל מערבין (לעיל דף כז.) אור"ת דאין זו ראיה, דברכת קריאת התורה לאו משום מצות תלמוד תורה שאפי' בירך ברכת הערב נא או נפטר באהבה רבה חוזר ומברך, תדע דבמקום שאין לוי כהן קורא במקום לוי ומברך אע"פ שכבר בירך בקריאה ראשונה ומקטן דמברך ברכת המזון אע"פ שהוא פטור אין ראיה לאשה, דקטן אתי לכלל חיוב וחייב לחנכו ואינו מוזהר על לא תסור: **אבל** באשה לא פליגי. וא"ת דילמא משום דהוי מלבוש לאיש כדאמר בפרק במה אשה (שבת דף סא.) דתפילין דרך מלבוש עביד וי"ל דהיינו דוקא לאיש משום דרגיל ללובשן בחול אבל לאשה לא כדאמרי' התם וחלופיהן באיש דמידי דחזי לאיש לא חזי לאשה ומידי דחזי לאשה לא חזי לאיש: **לא** ס"ד לא ר"מ ס"ל כר' יוסי כו'. משמע דר"מ ור' יהודה תרוייהו אית להו דנשים חייבות בתפילין דלאו זמן גרמא הוא ותימה דבפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) תנן נשים ועבדים וקטנים פטורין מן התפילין ופריך עלה בגמרא פשיטא ומשני דאיצטריך משום דאיתקש תפילין למזוזה והשתא הא איצטריך לאפוקי מדר"מ ור' יהודה וי"ל דלמאן דחשיב תפילין זמן גרמא הוי פשיטא דנשים פטורות ומשום הכי איצטריך לשנויי טעמא דאיתקש הקשה ה"ר יום טוב מווין היכי דייק בסמוך דר"מ לא סבר לה כר' יוסי מכח ההיא סתמא דאין מעכבין את התינוקות מלתקוע ומתוך כך אנן צריכין לומר דההיא דפרק מי שמתו דלא כר"מ אדרבה נימא דההוא סתמא כר"מ דקסבר נשים פטורות והא דקתני הכא ר"מ אחד האיש ואחד האשה משום דסבר לה כר' יוסי דאמר נשים סומכות רשות וסתם מתני' דאין מעכבין דלא כר"מ ותירץ לו ר"י דמה נפשך סתמא דברכות דלא כר"מ דקא סבר ההוא מתני' דנשים סומכות לאו רשות דקתני התם נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ותפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובבהמ"ז והנהו קטנים על כרחין בלא הגיעו לחינוך איירי דבהגיעו לחינוך בתפילין נמי חייבין כדאמר בסוף לולב הגזול (סוכה דף מב.) קטן היודע לשמור תפילין אביו חייב ליקח לו תפילין אלא בלא הגיעו לחינוך איירי ולא קאי וחייבין אקטנים אלא אנשים ועבדים ולא נקט קטנים אלא לענין פטור והא נמי אינו שום חידוש דפטירי בלא הגיע לחינוך ולא תני להו אלא לאשמועינן דנשים ועבדים כקטנים לענין תפילין דאי בעי לאנוחי לא שבקינן להו משום בזיון תפילין היכא דלא הגיעו לחינוך ועוד י"ל דניחא ליה טפי למימר דההיא דברכות דלא כר"מ משום דלא מיתרצא מילתיה דר"מ דאמר זוג אין טפי לא אא"כ סבר שבת זמן תפילין הוא כדאסיקנא לעיל אם לא נאמר דלית ליה דרב שמואל בר רב יצחק דאמר מקום יש בראש להניח בו ב' תפילין: **וסתם** סיפרא ר' יהודה. בפ' בתרא דר"ה (דף לג.) אית דגרסי בה דברי ר' יהודה והכא מוכח דלא גרסי' ליה: **המוצא** תכלת בשוק וכו' חוטין כשרין. כדמסיק בשזורין ומופסקין דכולי האי לא טרח וא"ת ואע"ג דלציצית נעשה אמאי כשירה הא אמר בפ' התכלת (מנחות דף מב:) דאין תכלת ניקחת אלא מן המומחה שיודע שטעימה פסולה אבל ממי שאינו מומחה לא דאיכא למיחש לטעימה וי"ל דכשמלאן שזורין ומופסקין שאנו יודעים שלצורך ציצית נפסקו יש לתלות דמן המומחה נפלו דכשאינו מומחה אינו רגיל להתעסק בדבר שיודע שלא יקנו ממנו ואפי' לעצמו אינו רגיל לעשות כיון שיודע בעצמו שאינו בקי בהלכות צביעה: **וכי** אדם טורח לעשות קמיע כמין תפילין. השתא לא מסיק אדעתיה טעמא דמקושרות ואין מקושרין דבסמוך וס"ד דתרוייהו אין מקושרות אלא שבישנות ניכר רושם הקשר שבהם ובחדשות אינו ניכר וחיישינן בחדשות שמא קמיע היה אבל בישנות אין לחוש לקמיע דאם היה קמיע לא היה עושה קשר דכולי האי ודאי לא הוה עביד ביה כעין תפילין ואם תאמר כיון דאין מקושרות היאך מכניסן דבשבת אסור לקשור וי"ל דס"ד דבלא קשירה נמי הוי דרך מלבוש או נמי עונבן אפי' לר' יהודה דס"ד דמסתמא דעתו להתיר העניבה ולעשות קשירה גמורה ולא הוי של קיימא:

אמר

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"ב מהל' שופר הלכה ז טור א"ח סי' תקפט:

יא ב מיי' פ"ג מהל' מעשה קרבנות הל' ח סמג עשין קפג:

יב ג ד מיי' פ"ב מהל' ציצית הלכה ז:

תת נושא: שיטת ר' יוסי: נשים סומכות רשות

◆

רבינו חננאל

נשים סומכות רשות דאי לא תימא הכי רגלים מי איכא מ"ד לעלות ברגל מצות עשה שלא הזמן גרמא הוא אלא ודאי מ"ע שהזמן גרמא הוא ולמה לא מיחו בידה משום דסבירא להו עלית נשים ברגל רשות. אלא האי תנא הוא דסבר שבת זמן תפילין הוא דתניא המוציא תפילין כו'. עד ר' יהודה אוסר בחדשות ומתיר בישנות לפי שאין אדם טורח. ודייקינן מדלא פליג באשה ש"מ דסברי מ"ע שלא הזמן גרמא היא ואפי' בשבת זמנם הוא ודחינן ודלמא הני נמי סבירא להו נשי [במ"ע שהז"ג] רשות כר' יוסי דאמר נשים סומכות רשות ודחינן לא יכלת למימר דר' מאיר ור' יהודא כר' יוסי סבירא להו דסבר נשים במצות עשה שהזמן גרמא רשות דתנן אין מעכבין כו' ש"מ דר"מ ור' יהודה לא סבירא להו הא דר' יוסי *) (לא אתבריר לן מאן האי תנא דסבר שבת זמן תפלין היא: א"ר אלעזר המוצא תכלת בשוק [לשונות](לשתות) פסולה דאמרינן אדעתא דגלימא צבעינהו אבל אם מצא חוטין תכלת שזורין פי' כפולין ומפסקין בקרנתא כשרין לציצית דכולי האי לא טרח איניש לעשותן למלאכה כגון עשיית שפתא דגלימא וכיוצא בה. ואע"ג דאמר רבא וכי אדם טורח לעשות קמיע כמין תפלין [דתנן] בד"א בישנות אבל בחדשות פטור דחיישינן שמא קמיע נינהו. הא אסקה רבא טריח ולא טריח תנאי היא דתניא המוצא תפלין מכניסן זוג זוג. ר"י סבר בישנות מותר דכולי האי לא טרח אלא בחדשות טרח ר' מאיר סבר אפילו בחדשות לא טרח והשתא דתני אבוה דשמואל בר רב יצחק אלו הן ישנות כל שיש בהן רצועות ומקושרות חדשות שיש בהן רצועות ואינן מקושרות

*) הדבר צ"ע דהא מסקנא בהכא סלקא דר"מ ור"י ס"ל ע"כ דשבת זמן תפילין ואמאי לא איתברר אולי דט"ס וצ"ל ואיתברר לן דהני תנאי סברי דשבת זמן תפילין הוא.

* אין ראיה סומא= חייב מדרבנן

נושא: האם ר' יהודה הדורש להכנת חפץ נחשב כהוכחה לכשרותו 1) תפילין 2) תכלת

מבנה ▽△

דעות חלוקות בנושא הנ"ל

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' וסתם ספרא מני. נ"ב וע"ע מן מסכת נדה דף מו: (ב) רש"י ד"ה דגלימא שזרינהו טוואם לארוג וכו' ציצית הס"ד ואח"כ מ"ה בשזורים:

מסורת
הש"ס

[תוספ' פ"ח ע"ש שבת סב.]

ר"ה לג. [ערכין ב:]

[סנהדרין סו. גיטין ד.]

ר"ה לג. חגיגה טז: חולין פה. שם וקדושין לו.

[שבת קלז: יומא מח. קידושין נג. סנהדרין סו. שבועות יג. בכורות סא. כריתות כג.] עי' רש"י ב"ב נג. ד"ה כיפי

[כתובות פה:]

[וע"ע תוספות חגיגה טז: ד"ה לעשות ותוס' ר"ה לג. ד"ה הא ותוס' קידושין לג. ד"ה דלא ותוס' ב"ק פו. ד"ה וכן]